INŠTITUT ZA ELEKTRONSKO PARTICIPACIJO

*Prispevamo k razvoju demokracije z družbeno inovativno rabo interneta.*

# Sporočilo za javnost: »Za pravično in uravnoteženo digitalno preobrazbo!«

***Ljubljana, 24. oktober 2023*** *– Organizacije civilne družbe so na današnji tiskovni konferenci, ki jo je organiziral Inštitut za elektronsko participacijo v sodelovanju z Mrežo nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo, predstavile pripombe na osnutek "Nacionalnega strateškega časovnega načrta za digitalno desetletje". Izpostavile so premalo premišljene ukrepe na področju digitalnih kompetenc prebivalstva, neupoštevanje načela tehnološke nevtralnosti na področju digitalnih javnih storitev, pomanjkljive ukrepe za spodbujanje digitalnega državljanstva in zelenega prehoda ter izločanje nevladnih organizacij iz ukrepov v nacionalnem načrtu. Organizacije civilne družbe zato pozivajo k bolj preglednim, odprtim, vključujočim in zelenim ukrepom v nacionalnem strateškem načrtu. Opozorile so tudi na neustrezen način izvedbe javnega posvetovanja z zainteresirano javnostjo o osnutku nacionalnega strateškega načrta s strani Ministrstva za digitalno preobrazbo ter neodgovarjanje ministrstva na pripombe civilne družbe v skladu s standardi javnih posvetovanj.*

V uvodnem delu novinarske konference je **mag. Simon Delakorda** iz Inštituta za elektronsko participacijo predstavil prizadevanja nevladnih organizacij za izvedbo javnega posvetovanja v skladu s smernicami Evropske komisije za pripravo nacionalnih strateških časovnih načrtov za digitalno desetletje. Na podlagi opozorila, ki ga je inštitut naslovil na Ministrstvo za digitalno preobrazbo, da si osnutek nacionalnega strateškega načrta zasluži vključujočo in premišljeno javno obravnavo in ne zgolj javne spletno predstavitve, je ministrstvo omogočilo 14 dnevni rok za posredovanje pripomb na osnutek dokumenta prek e-pošte. Mag. Delakorda je tudi izpostavil, da ministrstvo po zaključku javne obravnave, ki je potekala v septembru, še vedno ni posredovalo odziva na pripombe civilne družbe na osnutek nacionalnega načrta. Prav tako Ministrstvo za digitalno preobrazbo ni podalo odgovora na dopis, v zvezi z vprašanjem ali je ministrstvo v skladu z rokom Evropski komisije, ki je bil 9. oktober, le tej predložilo končno verzijo nacionalnega strateškega načrta. Mag. Delakorda je ocenil, da časovno omejevanje in način izvedbe javne razprave, ki smo jima bili priča na primeru Nacionalnega strateškega časovnega načrta za digitalno desetletje, ni v skladu z Resolucijo Vlade RS o normativni dejavnosti. Kot dodaten problem je izpostavil tudi neodgovarjanje ministrstva na dopise, ki pomeni neposredno kršenje Uredbe o upravnem poslovanju.

Pri oceni skladnosti Nacionalnega strateškega časovnega načrta za digitalno desetletje s priporočili Konvencije civilne družbe o prihodnosti Evrope je mag. Delakorda izpostavil bistvene neskladnosti v povezavi z ukrepi na področju digitalnih kompetenc prebivalstva, ukrepi za spodbujanje digitalnega državljanstva in krepitve demokracije, ukrepi za doprinos k zelenemu prehodu, splošno neupoštevanje načela tehnološke nevtralnosti in načela »Javna sredstva - javna koda«, zapostavljanje uporabe podatkov v odprtih formatih in odprtokodnih rešitev na področju digitalnih javnih storitev ter izločanje nevladnega sektorja iz ukrepov na področju digitalne preobrazbe.

V nadaljevanju novinarske konference so predstavnice in predstavniki civilne družbe predstavili pripombe in predloge v povezavi s posameznimi vsebinskimi področji Nacionalnega strateškega časovnega načrta za digitalno desetletje.

**Mateja Strašek** iz Zveze društev upokojencev Slovenije je izpostavila načelo, da se ukrepi za digitalno vključenosti starejših ne smejo sprejemati brez sodelovanja starejših. Digitalno suvereni starejši so enakopraven steber družbe. Zato je potrebno vsem starejšim, brez omejevanja starosti, omogočiti dostop do digitalnih veščin, tehnologij in spleta. Ga. Strašek je med pripombami na nacionalni strateški načrt izpostavila omejevanje ukrepov za spodbujanje digitalnih kompetenc na zgornjo mejo 74 let ob dejstvu, da imamo v Sloveniji skoraj 200.000 ljudi starejših od 75 let. Dostop do e-zdravstvene dokumentacije je predviden za vse prebivalce zato je smiselno, da imajo vsi odrasli prebivalci ustrezne kompetence. Dodatno je opozorila, da je pri digitalnem opismenjevanju starejših v ruralnih okoljih smiselno ločiti delovno aktivno od ne (več) aktivne populacije (zdaj 55+). Pri digitalnem opismenjevanju po konceptu train the trainer pa je potrebno je opredeliti ciljne skupine kot so npr. izobraževalci.

**Dr. Tina Bregant** iz Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik je opozorila, da je potrebno digitalno vključevanje starostno zamejiti za predšolske otroke in za določene vsebine. Okrepiti je potrebno digitalne kompetence skozi pouk informatike, programiranje, algebro, uporabno umetnost, inovativne metode, formalizacijo vsebin in skrb za varnost na spletu. Pri slednjem je kot ključnega izpostavila sistemski in medresorski pristop na področju digitalne in spletne varnost otrok in mladih. Prav tako bi morali ukrepi v nacionalnem strateškem načrtu spodbujati digitalno razstrupljanje prek podpore ukrepom za druženje mladih brez digitalnih tehnologij in spleta ter dodatno spodbujati gibanje. Kot posebej pomembno je dr. Bregant izpostavila zagotavljanje digitalne dostopnosti z vidika prilagojene strojne in programske opreme (npr. tipkovnice in ekrani).

**Dr. Ljupčo Todorovski** iz Društva ACM Slovenija je predstavil dopolnitve ukrepa »Razvoj in preverjanje računalniškega mišljenja«, ki je po oceni društva premalo ambiciozen. Zato predlaga, da se v nacionalnem strateškem načrtu dodatno določi časovnico vpeljave obveznih vsebin računalništva v osnovnih in srednjih šolah, ne pa zgolj razvoj okvira do leta 2030. Med argumenti v podporo dopolnitvi ukrepa je dr. Todorovski navedel velik zaostanek Slovenije na področju vsebin računalništva in informatike v izobraževanju (23 držav EU jih že ima v izobraževanju, 3 pa to še načrtujejo). Na takšen način bodo prebivalci Slovenije postali ne samo digitalno kompetentni ampak tudi digitalno izobraženi. Dr. Todorovski je poleg tega poudaril, da so predlogi učnih načrtov, veliko učnih gradiv in učbenik že pripravljeni, prosto dostopni, pilotne izvedbe v izbranih šolah pa že potekajo. Učenje računalništva lahko poteka brez računalnika, pouk ni zgolj izpostavljanje zaslonom, je še zaključil.

**Sabina Belc** iz Socialne akademije je kot manjkajoče ukrepe v Nacionalnem strateškem časovnem načrtu za digitalno desetletje izpostavila naslednje: vključitev cilja dvig kompetenc državljanske in medijske pismenosti v povezavi z digitalnimi tehnologijami v nov krovni zakon o digitalni preobrazbi, uvedba digitalnih tehnologij v demokratične procese (e-participacija in e-volitve), pri čemer je posebej poudarila oblikovanje varnostnih mehanizmov, ki bi onemogočali zlorabo digitalnih tehnologij za slabitev demokratičnih procesov ter podporo vzpostavitvi in ohranjanju virtualnih prostorov, kjer lahko mladi krepijo kompetence aktivnega državljanstva in se učijo preko delovanja (ne le preko strukturiranih izobraževanj). Ga. Belc je kot problematičnega z vidika neuravnoteženega digitalnega razvoja preko vlaganja v IKT tehnologije izpostavila predviden razpis za mladinski sektor, ki bo namenjen le vzhodni kohezijski regiji. Posledično bodo puščene v ozadju organizacije in udeleženci v zahodni kohezijski regiji. Na koncu je pozvala pristojna ministrstva k boljšemu povezovanju pri naslavljanju digitalnih vrzeli v družbi.

**Kristijan Tkalec** iz Društva za krepitev potencialov mladih na področju znanosti, umetnosti in tehnologije – Rampa se je osredotočil na neupoštevanje načel tehnološke nevtralnosti in digitalne suverenosti pri razvoju digitalnih javnih storitev v ukrepih nacionalnega strateškega načrta. Poudaril je pomen preglednosti programske opreme in digitalnih javnih storitev, uporabo odprte kode pri njihovem razvoju (kadar je to smiselno) in upoštevanje načela "Javna sredstva - javna koda". G. Tkalec je na primeru slabe prakse zaprtega algoritma TETRA predstavil prednosti preverjene odprte kode, ki je varnejša od zaprte kode. Kot primere dobre prakse je izpostavil odprt kriptografični protokol Signal. Svoje misli je zaključil s stališčem, da predstavlja preglednost digitalnih javnih storitev enega izmed temeljev digitalne suverenosti in tehnološke nevtralnosti za posameznika, organizacije, podjetja, državo Slovenijo in EU.

V zaključku novinarske konference je mag. Simon Delakorda izpostavil še neambiciozne ukrepe za doprinos k zelenemu prehodu in izločanje nevladnega sektorja iz ukrepov v nacionalnem strateškem načrtu. Ukrepi za zeleni prehod bi morali nasloviti trajnost in energetsko učinkovitost digitalnih storitev in sistemov umetne inteligence, verige emisij v IKT sektorju, minimizirati podatkovno skladiščenja in zmanjševati ogljični odtis digitalnega gospodarstva ter spodbujati uporabo odprtokodnih računalniških programov in zmanjševati digitalno potrošništvo. Prav tako so ukrepi v nacionalnem načrtu nezadostni za dosego ciljev Evropskega zelenega dogovora, ki se nanašajo na preprečevanje načrtnega zastaranja digitalnih izdelkov in storitev, povečanje združljivosti izdelkov in storitev, zagotavljanje pravice do obnavljanja in servisiranja izdelkov ter spodbujanje ponovne uporabe in zagotavljanje recikliranja digitalnih naprav. V povezavi z zapostavljanjem nevladnega sektorja v nacionalnem strateške načrtu je mag. Delakorda predlagal vključitev dodatnega ukrepa za javni razpis za Digitalno preobrazbo nevladnih organizacij v skladu z Zakonom o spodbujanju digitalne vključenosti in Zakonom o nevladnih organizacijah ter vzpostavitev Digitalnega središča nevladnih organizacij. Kot pomembne vidik digitalne preobrazbe nevladnega sektorja je izpostavil krepitev digitalne suverenosti v odnosu do poslovnih modelov tehnoloških multinacionalk in podatkovnega kapitalizma ter omogočanje samostojnega in informiranega odločanja nevladnih organizacij o uporabi strojne in programske opreme ter spletnih storitev.

Na koncu je še dodal, da bodo na Inštitutu za elektronsko participacijo v primeru nadaljnje neodzivnosti Ministrstva za digitalno preobrazbo v povezavi s procesom vključevanja javnosti v pripravo Nacionalnega strateškega časovnega načrta za digitalno desetletje o tem obvestili Evropsko komisijo. Prav tako bodo v okviru Mreže nevladnih organizacij za vključujočo informacijsko družbo v novembru sklicali tiskovno konferenco z naslovom »*Nastavimo ogledalo politiki digitalne vključenosti v Sloveniji!*«.

Stik za dodatne informacije in pojasnila
mag. Simon Delakorda, direktor
Inštitut za elektronsko participacijo
E: simon.delakorda@inepa.si M: 041 365 529

*Novinarska konferenca je bila organizirana v okviru zagovorniških aktivnosti projekta »Co-creating digital policies in Slovenia (CODIS)«, ki ga v letu 2023 izvaja Inštitut za elektronsko participacijo (INePA). Projekt financira European Citizen Action Service (ECAS) v okviru Projekta EURECA 2023, ki ga sofinancira Evropska unija. Izražena stališča in mnenja na novinarski konferenci in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije ali ECAS. Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti ECAS.*